

Varpas išeina kas mėnesis. Motinė prokė su parsiantimais:
 Rusijoje (kaver-tuose) 6 rubl.,
 Prusose 4 auks.,
 Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsimam Varpė, išlisa oiltė smulkaus rašto, kaštuoja 60. sen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Dar apie išgavimą nuo rusų valdžios lietuviškos spaudos.

Jau daug kartų bandėme prašyti rusų vyriausybės ir net paties caro, kad pavelytų mums lietuviškas knygas savotiškomis lietuviškomis raidėmis spaudinti. Prieš karunaciją Mikalojaus II (1/26 gegužio 1896 m.), girdėt, irgi nusiūsti ant caro vardo keli prašymai dėliai to dalyko nuo ukininkų Kauno gubernijos. Dalis Amerikos lietuvių teipogi prirengę didei nužemintą prašymą ant to paties laiko ir su tokiu pačiu siekiu. Nuosaiai paminėsiu, kad iš priežasties to amerikinio prašymo net pusėtinai susivaidyjo Amerikos lietuviški laikraščiai. Kokį turės pasiėkimą šie pastariejie prašymai, dar nežinia, ant senesniųjų-gi lietuvių maldavimų, kaip visiems yra žinoma, rusų vyriausybė pasakė mums: išgraus! Apart bereikalingo nusizėminimo nieko iš to neturėjome. Dyvina but, po teisybei šnekant, ir laukti, kad ką-gero mums rusų vyriausybė duotų. Visokios valdžios iš savo liūso noro beveik niekam nieko be savo naudos neduoda. Jeigu vyriausybė daro ką-nors žmonėms gero, tai daugiausiai dėlto, kad ji dėl savo naudos prispirta yra-tai daryti. Teip ir su lietuviška spauda. Rusų valdžia vis laukė nuo uždraudimo lietuviškos spaudos sau naudos, tikėjosi, kad žmonės lietuviai greičiau į gudus pavirs, arba bent per tai ilgiaus tamsybėje pasiliks ir bus lengviaus juos valdyti (t. y. lupt padotkus, laikyt paklusnume). Iš kitos pusės vietinė rusų valdžia (Orževskis, Apuchtinas) įpatingai rupinosi ir rupinasi apie tai, kad uždraudimas lietuviškos spaudos pasikėtų kuoilgiausiai, nės tai iš dalies duoda progą tiems valdininkams parodyt savo veiklumą ir užlaikyt Lietuvoj' gaujas maskolijų-valdininkų. — Taigi, iki rusų valdžia nepamėtys, kad uždraudimas lietuviškos spaudos kenkia jai, ikitol veltu leisime mes pas carą nužemintų savo prašymų, veltu gėdą sau darysime — tai visiškai neapsimokės: Dabar, kaip matyt, iš maskolijų laikraščių, numanu, kad rusai jau pradeda susiprast, juogei nepavelijimas lietuviškos spaudos ne ant naudos Rosijos valdžiai kreipiasi, pertai galima laukt, kad ne užilgio gal ir apturėsime nors suvaržytą lie-

tuvišką spaudą po maskolisku areliu. Juo labjauš to mes galimė tikėtis, kad senieji rusų-darbėjai (dėjateliai) tame dalyke, kaip Apuchtinas, Delenovas, Sergiejevskis per savo senumą turės neužilgio atsitraukti nuo tarnystos. Užtatai dabar išrodo, kad daleidimas lietuviškos spaudos gali įsikunyt nepoiligam.

Idant tą lajką priartjt gal gerai butų šiteip padaryti: imti siuntinėt į cenzurą iš visų kraštų kuodaugiausiai nekaltų lietuviškų rankraščių prašant pavelyti juos spaudint. Nepavelys, tai iš to nēr' didelės bėdos, — prakista tik siek-tiek darbo, 2 markės po 80 kapeikų ir žingunei apmokėjimas už nusiuntimą, atsakymo-gi jokio, nės prašyti valia.

Ant pirmo karto, idant nepadėti daug bergždžiai darbo, vertėtų siūsti tik trumpus ir menkesnius darbus, nės turbut vis tiek nepavelys.

Jeigu pasirodytų daug nusiūstų į cenzurą rankraščių, tai padarytume ant maskolijų sioktoki įspudį. Tai butų dar vienas darodymas rusams, kaip subrendęs jau yra klausymas apie daleidimą lietuviškos spaudos.

Rankraščiai su prašymu (prilipyt 2 markes po 80 kp. prie prašymo) reikia siūsti pagal tokį adresą: St. Peterburg. V. Glavnoje Upravlenje po Dielam Pečati: K. L.

Socialistiška gaspadorystė miestų valdžiose.

Socialistiški delegatai parlamentuose balsuoja visados priešais valstijos biudžetus, nės kaip priešai šiandieninių neteisingų surėdymų ne gali jie užtvirtinti išlaidų, paskiriamų tiesiog dėl užlaikymo dabartinio padėjimo. Ir jeigu dabar darbininkai, susiorganizavę į socialistiskas partijas, stengesi įgyti į savo rankas valdžią, tai tik dėl to, kad sunaikinti šiandieninį valstiją, kaip įrankį gaspadoravimo vienos žmonių luomos ant kitos, ir tuojauš užvest naują socialistišką rėdą, paremtą ant lygumo ir teisingumo sąlygų. Buržuazija, kuri negali išsipaišyt visuotinio rėdimo be kareivių, žandarų, policiantų ir kitų prispaudimo įrankių, padarė iš to užmetinėjimo, kad socialistai mokės tiktai viską peikti, maiszyti, o valdymui visuomenės yra suvisam ne atsakanti. Ant kvailių užmetinėjimų visu-

geriausiai atsako pats dabartinis padėjimas. Taip ir čia. Teisybė, socialistai nėkur dar ne paėmė į savo rankas valdžios, bet jau daugelio miestų valdžiose parodė savo organizatorišką ir administratišką gabumą. Pa-veikslu gali būti gascadorystė Rube (Roubaix). Miestas Rube yra Francijoje ir turi 121 tūkstantį gyventojų. Yra tai vidurys pramonės, ir kasmetinė vertė jo išdarbių daėina lyg 80 mil. rublių.

Pirm nekaip daėisim prie paėio aprašymo gascadorystės Rube's miesto reikia dar šita paaiškinti musų skaitytojams. Pas mumis miestų gascadorystė yra rankose vyresnybės. Atsliėpi tas, kaip aiškiai buvo parodyta straipsnyje „Biudžetas valstijos“, ant padalinimo miestų pinigų, iš kurių liuto dalis eina ant užlaikymo policijos, v. ž. blogai suėaudoja; o prie to dar ne syk atsifinka, kad pinigai koku ten dyvnu budu išnyksta be jokios žymės! Ne taip yra Francijoje. Ten tai miestai turi plaėią patvaldytę. Juose pildo reikalus miestų valdžios, kurios susideda iš rodininkų miesto išrinktų. Ir darbininkai prisideda prie tokio valdymo, nors buržuazai stengesi tam priešintis. Taip kad rudenij' praėjusių metų burgmistru miesto Karmo (Carmaux) buvo išrinktas darbininkas iš stiklų fabrikos, tai valdytojas jos atsakė jam vietą. Kiti darbininkai padarė suokalbi, kuriems pritäre visi Francijos darbininkai. Dekui solidariskumui francuziškų darbininkų, fabrikantas lygšiol negarvė nė vieno darbininko; o kurie sustreikavo atras darbą naujoj' fabrikoj', kuri neužilg' bus pastatyta salyj' senosios, už pinigus, surinktus visoj' Francijoje.

Miesto valdžioj' Rube's po paskutiniui rinkimui atsisėdo 36 darbininkai. Buržuazija, kuriai ne labai patiko škie išrinkimai, raminosi vilėia, kad šie darbininkai padarys daug kvailysėių ir klaidžių ir išstatys savę ant juokų visos pasaulės. Bet labai apsiriko, kaip tai parodo atskaita iš jų veikaltų.

Nauja miesto valdžia pradėjo valdyti 1892 m. gegužio mėn., kasoj' buvo 146 tūkst. frankų viršaus (frankas dabar liginasi 37,85 k.), kurie maž ne visi turėjo buti sunaudoti ant pradėtų jau publicnų darbų. Nauja miesto valdžia išleido tuojaus 175 tūkst. fr. ant pagerinimo lignonbuėių. Po kelių savaiėių ne liko nė skatiko iš to skaitliaus. O tuom tarpu dėliai įvedimo atnaujinimų, apreiksztų prieš išrinkimus, reikėjo medegų. Taigi tape padidinti mokesėiai ant papnošos dalykų, kaip tai pudros ir sminkos. Presai ant to pradėjo tvirtinti, kad socialistiška m. valdžia paankštino mokesėi ant reikalų sunaudojamų ir neatbutinai reikalingų dalykų dėl žmonių (sic!), juog ponios buržuazų be pudros ir smin-

kos gyvent ne gali! Toliaus tapė dusyk padidinta priežiura valdžios sargų, ir pasiėdė, kad valdininkai buržuazų kasmet apgaudinėdavo miestą ant 200 tūkst. fr., paduodami mažesni skaitlių padaryto alaui, ant ko pirmiaus valdžia žiurėjo per pirsztus. Trumpai sakant kasmetinė jeiga miesto po 4 metų socialistiško gascadoravimo pasidino daugiau ne kaip per pusę milijona frankų. Mātoma dabar, kaip apsirėiskė nemokėjimas socialistų gascadoruot! Net ir fabrikantai Rube's turi nulenkti galvą prieš teisybę: nė viena šaka pramonės nė nupuolė, prekė išdarbių augštinosi, o darbininkai vis didinasi ir didinasi.

Nauja m. valdžia mokėjo kaip priguli sunaudot padidintas jeigas. Tuojaus, pradzioje savo valdymo įsteigė kantynų mokslinyėiose ir suorganizuojė išdavinėjimą drabužių ir avalnės mokintinėms. Mokintiniai žemesniųjų mokslinyėių gauna pakankančius ir gardžius pietus: neturtėliai dykai, o turtin-gesnėjai už 15 skat.kus. Mokimimose metuose 1893—94 jiems išduota 246 tūkst. pietų, o kituose 284 tūkst. Kasmet m. valdžia paskiria vis' didesnius pinigūs ant kantynų: 1894 m. summa ta pasekė 94 tūkst. frankų. Negalima aprašyti linksmybes motinę iš to puikaus įvedimo, kur užtikrina jų vaikams gausvą pasistiprinimą. Ant drabužio ir avalnės dėl mokintinių m. valdžia per 4 metus savo veikslumo išdavė 80 tūkst. fr. Prie to mokitiniai gauna visus mokslo įrankius.

Toliaus m. valdžia nusprendė, idant visotini miesto darbai buti paneszti tiktai tiems užvedimams, kurie šutinka ant minimum'o užmokesėio, t. y. kad užmokesėis darbininko nė butų mažesnis už paskirtą per m. valdžią. Suprantama, kad tiems darbininkams, kuriems pats niestas duoda darbą, paskirtos 8 valandos kasdieninio darbo; teipo-gi padidintas užmokesėis. Taip uždarbėis, kuris pirmiaus buvo 2—3 frankai, prie socialistiškos m. valdžios paseke 4 fr. ant dienos.

Paskui valdžia įkurė dykai gydymo pašalpą ir pardavinimą vaistų be uždarbėio, įvedė dykai pašalpą sudo visuose darbininkų seikaluose, įtaisė pirtis, zaklady, desynsekecyne, pagerino vieskelius, padidino algą mokintojams, įkurė vietinius namus pašalpos nuvargeliams, padidinus ant 100 tūkst. fr. išlaidas dėl jų ir tt ir tt. Dabar-gi valdžia rupinasi įvesti daug kitų reformų, kurias be abėjo įves dar prieš arėiausius išrinkimus.

Užtėmyti dar reikia, kad socialistiška valdžia miesto Rube's prie įvedimo savo reformų turėjo kariauti su prieštaravimu departamento prefekto (musų gubernatoriūs, kurs ne vieną nusprendimą panėkina; turėjo teipat surištą rankas dar įstatymais: teip-jan, sekant savo

sėkini, negalėjo nuigrianti mokesčius ant reikalų sunaudojant, nes, dėl to reikėjo naujų valstijos įstatymų. Bet bendrai Rubė laikėsi viens kito supriai ir įgavo sau guodonė ir garbingumą dar ir sumiesionių, kurie iš pradžios ant jų skersai žiūrėjo.

Teip tai francūziški bendrai, m. Rubė's itiko darodyti buržuazams savo organizatorišką ir administratiškišką gabumą. Parodė jie susyk, kiek dang jau šiandien galima padaryti dėl dárbininkų net miesteliuose, kada valdžia juose papuola į rankas socialistų. Turėdami akyvą paveizdį, galima drąsiai pavadinti pusgalvį kasvieną, kurs dristų šaukti, kad dárbininkai dar ne subrendo iki valdymui.

Versta iš Nr. 13 „Robotnik“.

Miesėtonis.

Keistutis.

Tragedija penkiuose aktuose
lenkiškai parašė A. Asnyk
vertė

Vincas Kapsas.

(Tėsimas.)

Scena XVI.

Aldona, Konradas, Albanas, paskui Keistutis, Vytantis, Biruta, Butrimas, Jėgaila, Marė, Vaidyla, vaidila Bilgenas ir ri ierai.

Albanas (pribėgdamas prie Konrado).

Ką dirbi? visi judu mato.

Konradas (pamątes atėinančius ir atstuldamas Aldoną).
Traukkis! Atsimit sumisusia šita!

(Aldona atsitraukia persigandusi ir nusimiumusi).

Keistutis (Konradui).

Ricieriau! mano dukterį, neniekink!

Ką ji kalta yr, kad mirusio žmogaus

Visur seselį ir mato ir girdi?

Reikia gailėtis kvietkos, kuri vysta.

(Aldonai)

Eivā, vaikeli, tavę suraminsiu!

(Aldona puola jam į glėbį. Uždanga nasileidžiu. Galas akto pirmo.)

Aktas antras.

Salė Trakų pilyje, prastai įtaisyta, papuosta medžioklės ženklais ir apkabinėta ginklais. Didžiosios durys gilumoje. Po kairėi ir po tiesei durys šoninės. Biruta ir Aldona sėdi ant aržuolinių kedžių. Biruta su verptuvu.

Scena I.

Biruta, Aldona.

Biruta.

Kaip tik užtruks kur norint Keistutis,

Tai jau nerimsti ir nieks tau nemielai.

Anė dainelė, anė kaip tarnaitės

Pasakas seka; nieks mūs lepanėlės
Nesuramina; o Biruta tavę
Teip-gi jug myli.

(grumoją Aldonai)

Tu nedėkingoji!

Aldona.

Mano močiutei prasikalstu tankiai.
Bet man vis rupi priepuoliai tų žvėlių
Ir kovų. Rodos, imtum ir išsiqstum
Paskui ji dvasia

Biruta.

Ką gi padarysi —

Toks mūs likimas. As būdavo teip-gi
Drebu iš baimės, nuolat verkiu vyro,
Matydama jį vis tiktai kariaujant,
O namie niekad. Nuō pačių vestuvių
Tik sumišimai, kovos ir medžioklė.
Reik moteriškai prie šito priprasti,
Kad nė jai vyras. Bereikalo skūstis,
Jeigu pavojaus jieško vis po svieta.
Reikia tik slėpti rupestis ir laukti.
(pro duris pasirodo Keistutis).

Scena II.

Keistutis, Biruta, Aldona, paskui Konradas.

Keistutis (įeidamas).

Sveiki!

Aldona (bėgdama prie Keistutio).

Tėvelis!

(Keistutis sveikinasi, apkabindamas Aldoną ir Birutą.)

Biruta.

Vėlai, mano seni,
Grįžti namole. Jau dabar n'isleisim,
Prišim tavę kur prie lovos kojos.
Turėsi bent-gi ik žiemos, palaukti,
Ik ant meškų reiks.

Keistutis.

Mielai aš su jums
Ilgiau pabučiau. Žmogui nusibodo
Ginčiai ir ginčiai. Nesiliauja maistas!
Vaidintis reikia su gimine savo,
Čia su Jėgaila, ten Narimants vėlei,
Arba Skirgaila... ir teip dienos plaukia...
O vokiečiai sėdi ant mūs sprando
Ir traukia naudą, čia mums besipjaustant.

Biruta.

Užtrukai ilgai. Aldona nuliudus
Manė, kad tu jau Naujapilyjė likęs.

Keistutis.

Turiu mat stambia odą, likau sveikas.
Ir sugriebiau dar jums lapės pyrago.
Isdykėliams dar akstinus apglostęs,
Ilgesi laiką tikiuos pasilsėti.
Nėgreit išgirsim sukaujant į kovą.
Gal ir senatvę pabaigsim laimingas.

Be rupsėių jau, namučiuose savo,
Štai prie Birutos, Aldonos ir midaus.
(pro didžiąsias duris pasirodo Konradas. Aldona, pa-
mačiusi jį, teikiesi susivaldyt.)

Konradas (įeidamas).

Vijansi paskui, kunigaikšti! Tai-gi
Nė nesiklauses įeinu.

(dairosi įžymiai ant Birutos ir Aldonos, norėdamas
parodyt, kad tik driesia norėtų kalbėt).

Keistutis (Birutai ir Aldonai).

Įšeikit!

(Biruta ir Aldona išeina pro kairesias duris).

S c e n a III.

Keistutis ir *Konradas*.

Keistutis (miėruodamas akimis Konradą).

Ką pasakysi?

Konradas.

Persergėsiu tavę.

Lėkiau su tuomi paskui, tartum paukštis,
Bet pervėlai jau susitinkam mūdu.

Keistutis (su panėkinimu).

Tu? nori mane persergėt?

Konradas.

Tu Vilnių

Saugok!

Keistutis (kaip augščiau).

Įskur-gi tas rupestingumas?

Konradas.

Daugiau aš nieko negaliu sakyti,
Bet apsvarstyki, ką daryt.

Keistutis (šaltai).

Svarstysiu.

(Konradas linktelėjęs išeina pro didžiąsias duris. Kei-
stutis žiūri paskui jį, įstobėilijęs akis, ir valandėlę
užsirupina. Neuzilgo įbėga skubindamas *Butrimas* su
sulaužytais giuklais).

S c e n a IV.

Keistutis ir *Butrimas*.

Butrimas (susijudinęs).

O kunigaikšti!

Keistutis.

Butrimas! negerą

Lemia tas umas tavo sugrįžimas
Ir audrą dvasios išreiškiantis veidas.

Butrimas (nusiminęs).

Viešpat, žiūrėki! štai sutrukęs šarvas;

Per kurį gėda riečiaus matyti.

Viešpatie! velyk nė neklauski manęs,

O išsyk galvą paliepk man nukirsti

Ir krauju gėdą uždengki nuo svieto!

Pavėdei man tu Vilniaus apginimą,

O aš apreiškiu: kad Vilniaus netekom!

(klaupia prieš *Keistutį*, uždengdamas rankomis veidą.
Keistutis stovi valandėlę prislėgtas skaudaus įspūžio.)

Keistutis (priekaidamas *Butrimą*, švelniai).

Kelk, senas drauge! ant mano krutinės

Laisvai paverkk sau — gailėstį palengvįs;

Nusiminimą ašaros nutildys;
Keistutis niekad neatnaujis jojo,
Išmėtinėdamas, nės žino, kad tikras
Tarnas negali but kaltas, nors Vilnius
Svetimiems šiandien į rankas pateko.

Butrimas.

Viešpatie! velyk tu savo rustybėj
Paspirtum mane, kaipo kokį niekšą;
Tavo gerumas man ypač skaudesnis,
Kad per nelaimę aš esmi prigavęs
Lukestį tavo; nors čia mano kaltės
Nėra, tai bet-gi aš jaučiu krutinėj
Lyg žalėių kokį kamuolį, matydams,
Kiek daug neteko puiki širdis tavo.
Nors teip greita ji pasigailėt kito.

Keistutis.

Teisybė, smugis baisus, jisai pakert
Lukestį žemės, kurią gint žadėjau.
Bet, norint mūsų žvaigždė ir prigėso,
Ginsiesiu tolei, ik išteks tvirtybės;
Tą, ką išplėšė mums per išdavimą,
Atgal atgriebsiu per spēką. Jng tavę
Išdavė teip-gi?

Butrimas.

Teip! Vaidylos darbas:

Vilniaus pilionis gudriai prisitraukęs,
Su jais išvieno sukalbą padarė —
Užėjęs nakčiai, atidarė patys
Vartus ir leido Jėgailos kareivius.
Veltui dar gynės, mūs mažą saujalė
Prieš didžią spēką ir prieš išdavimą.
Turėjom trauktis, su kardo pagelbą
Per minias jųjų skirdami sau kelią,
Vilniaus netekom!

Keistutis.

Teip dievams patiko!

Gerai, kad žmonės mūs nepalikai dar,
Pareigas savo teisingi išpildęs.

Butrimas.

O kunigaikšti! Mes čia daugiau nieko
Jau negalėjom. Bet tegul nelaimė
Ant mūs atkrypo, aš, nors apgalėtas,
Dar su savimi belaisvius sustvėriau,
Tarp kurių teko ir pats išdavikas.
Vaidyla sugriebts kovoje — jis lankia,
Surištas pančiais, kunigaikščio sudo.
Paskirk jam bausmę!

Keistutis (užsėdėjęs).

Ta dvasia piktoji

Lietuvos žemės! tiek kart nusėdėjus,
Ir vėl sugauta jau ant išdavimo?

Butrimas.

Prieš tavo veidą tuoj ji pristatysiu.

Keistutis.

Sunku! — težusta! ir su juo tedingsta
Parsidavimai, mels ir išdavimas!

Atvesk čion jįjį.

(*Butrimas* išeina pro didžiąsias duris.)

Scena V.

Keistutis (pats vienas).

Keistutis.

Ner ką! bausmės reikia,

Jei atleidimas naują žmogžudystę
Gimdo ir širdis žmonių nuodais krečia.Senis Keistutis manė išlaikysės
Ranką nuo kraujo laisvą, dabar turi

(Butrimas pro didžiąsias duris įveda su sargais Vaidylą ir duoda ženklą sargams, kad lauktų už durų.)

Scena VI.

Keistutis, Butrimas, Vaidyla.

Butrimas (rodydamas Vaidylą).

Štai nusidėjęs,

Keistutis (Vaidylai).Vaidyla! tai taip tu
Pasinaudojai iš mano malonės?

Kasdien, manai tu, galima atleisti?

Vaidyla (apsiblansęs).

Nemanau nieko.

Keistutis.

Žinai, kad vėl mirtį

Užtarnavai sau — nieks jau neišgelbės.

Kuo gali gintis?

Vaidyla.

Gintis veltui būtų,

Jei aš apsudyts išaugšto be sądo.

*Keistutis.*Nuodėmių tavo saikas jau perpilnas —
Jau neprileidžia nė pasigailėti.*Vaidyla* (pasiputes).Aš nė nenorin iš kitų malonės
Bet gyvas! Sudo aš sau reikalauju.
Bet mane sudyt Jėgaila tik gali
Pats pilyj' savo.*Butrimas* (supykęs).Begėdi! žinom, kad tas, kurs naudoja
Jis bjaurių tavo šunysčių, nebus jugs.*Vaidyla.*Jei jisai mane nebaus, tai nė kaltės
Nėra, nės jis tik yra mano viespats,
Kuris tur tiesą ant manęs. Aš jojo
Tarnas, jo gero privalau žiurėti.
Dėl savo dėdės sostpilies neteko —
O aš, nelankdamas, atgriebiau.*Butrimas*

Gyvatė!

*Vaidyla.*Jėgailos pelnas tai pragaištis jūsų,
Už tai-gi rengiat pagiežą ant manęs.*Keistutis* (riantai).Klysti! pas manę pagiežos nerasi
Ir tam atleidžiu, kas manę užgauna.
Bet turin bausti, jeigu pasaloms kas
Platiną marą po mūsų Lietuvą,

(pamaži užsikarštinamas).

Jei sukaldas kas brokdingas kursto,
Gimines erzin, vokiečius parkviečia,
Iš vidurinių ginėjų traukia nauda,
Naikin tėvynę ir ją išduoda.

(kirstai.)

Tiek to su manim, man Lietuva rupi,
Jos žmonių laimė, mūsų tėvų dorybė.
Tai-gi niekystei tai neduosiu skliestis
Ir pikta mintį, dar dygstant, išrausiu!
Ne užtai mirsi, kad į manę taikiat,
Tik už gudrybę suvadžiojimuose,
Užtai, kad nuolat paikinai Jėgaila,
Prigaudinėjai melagystėms svieta,
Kad buvai piktas, paperkams ir nieksas!*Vaidyla.*Tu, kunigaikšti, ant tėviško sosto
Esi užgimes, gavai didį vardą
Nuo pranokėjų, gyvenimas tavo
Suverptas laimės minkštųjų delnelių
Ir nuopat lopsio matai aplink save
Tiktai kas gera, gražu ir padoru.
Ko-gi stebėtis, jei puikus užaugai
Nė nepažinęs gyvenimo dumblą,
Purvus ir nuodus, kurių aš pripildyts?
Man išmažens jau kieta dalis lemta:
Teip žemai kilęs, teip negražaus veido,
Aš, končiau vargą ir paniekinimą.
O nieko gero esmi n'įpažinęs.
Tai-gi turėjau tais tik keliais šliaužti,
Kuriais gudrumas, valia, įstarejims
Iškelia žmogų, nežiurint ant kliučių.
O jeigu šiandien man nedėkingumą
Ismėtinėji ir randi daug kaltės,
Tai savyj' teip-gi priežastį to rasi.*Butrimas.*

Ar tu iš proto išėjęs? ką toji?

Keistutis (sulaikydamas Butrimą).Tegul pasako laisvai, tą, ką mano,
Nors man neaišku . . .*Vaidyla* (pagriebdamas ir baigdamas mintį).

Koks čia surišimas

Tavo didybės su nuodėmėmis man.
Tai tau sunkų bus suprast, kunigaikšti.
Nė neatėjo tau niekad į galvą,
Kad visus žmones, piktus ir garuosius,
Suriša vienas retėžis, kad vieno
Mintis pagimdo kituose jau mintį.
Tu buvai pilnas garbės ir galybės,
Iš darbų didis, teismo, gimimo.
Ką-gi tau keikė, kad vijausi laime
Ir su kova tik pasiėkdavau viską?
Galėjai mane pirkt už vieną žodį,
Tik žmogaus vargo reikėj' pagailėti;
O tu mokėjai mane tik paniekinat

(užsidegdamas.)

Tu mano laimei stojai skersai kelią —

Apvilkaī manē negarbe ir gēda —
Ir mano širdī mindžiojai po koju —
Tai nē dyvai, jeigu dvasia mano
Galēj' per tavē darytis niekesnē.

(su neapykanta.)

Nepkanta ango išvien su tāvimi
Visko, kas būvo tiktai teisu, augsta,
Visko, kas širdī dailina ir puošia,
Nepykantoje kaip žaltys užaugau
Kiekviena minti ir darba kiekviena
Taikiau, kad tau tik atkersint galėčiau.
Ir šiandieninis bjaurus mano trusas
Stoja prieš tavē, kaip išmėtinėjims!
(Keistutis užsirupina. Pro didžiąsias duris įeina vaidila.)

Scena VII.

Keistutis, Butrimas, Vaidyla, vaidila.

Vaidila.

Aš, kunigaikšti, ateinu žygiu šiuo
Apgintų tavę nuo tavo gerumo,
Nės blogdarystė geležė teisybės
Reikia nubausti, jeigu, nenubaudus,
Tolyn bujoja.

Keistutis.

Man pačiam tēp rodēs . . .

Vaidila.

Bet širdis stovi toli nuo rustybės
Ir purtos pildyt pareigas valdovo.
Ateit suspėjau.

Keistutis (užsirupinęs).

Zvilgteliau į žmogaus

Širdies pilumą akimis kitomis
Pavargėlis tas tarp melo parodė
Naują teisybę.

Vaidila.

Paleisdamas kaltą,

Ant nekaltųjų galvų kabini tu
Kardą. Atminki, kad pasigailėjims
Tuokart yra jau nemielasirdystė,
Jei iš jo auge vaisiai pragaistingi
Tavo tėvynei.

Keistutis.

Ne pasigailėjims

Mąstyt man liepia . . . Manau, kur pradžia yr',
O kur yr' galas valdžios paslaptinės,
Su kuria tautai reik baust savo vaikas;
Kur tiesos siena, kuri gal atskirti
Sprendimą sudžios nuo pagiežos smugio,
(iuktolėjęs ir nusikratydamas mintis.)

(Tvirtai.) Ne laiks gvildenti esmūo to dalyko.

Butrime, veskis kalini! (vaidilai) Susauki
Kunigus, visą rodą vyresniųjų —
Tegul jį sudys, kaip reik pagal tiesą,
Vardan Keistučio ir visos tėvynės —
O ką nuspręs jie, Butrimas lieps išpildyt.

Butrimas.

Bus padaryta.

Vaidila.

Sudą tuoj surinksiu (įseina).

Vaidyla (Keistučiu).

Už mano mirtį

Butrimas (sargams).

Sargai! nežiopsokit!

Kalini veskit!

(sargai su Butrimu išveda Vaidylą.)

Scena VIII.

Keistutis (viešas).

Keistutis (mąstydamas, pamaži).

Tai sergančiai širdžiai

Žmonės nē kokio neišrado vaisto
Ir mirtim gydo nors negal pažinti,
Kas žmoguje tam turi ligos vardą.
(stovi valandėlę apšaubtas minčių)
(pro kairesias duris įbėga Marė, o paskui ją Aldona.)

Scena IX.

Keistutis, Marė, Aldona.

Marė.

Dėde!

Keistutis.

Tu sičia?

Marė (karštai).

Dėde, paleisk vyrą —

Tuojau, bematant, nės toks pašėlumas
Širdyje kyla, juog akims užmuščiau
Žmogų ištolo.

(sustojo, o matydama, kad Keistutis neatsako ir į ją
nežiūri, labiau užsispyrusi pakelia balsą.)

Tyli tyli, dėde,

Kada aš noriu apgint savo vyrą

Keistutis (rusčiai).

Tu perdaug drąsiai ateini graudentų.

Marė.

Valandoj tokioj ar galiu kalbėti
Ramiai, protingai? Liepk, kad tuoj Vaidylą
Paleistų! Rėksiu, kad manę išgirs net
Griausmai, kurie ten debesise kybo
Ant galvos tavo. Be jo nesitrauksiu —
Aš, pati, neisiu, jums jo neišplėsus

Keistutis (supykęs).

Pasiuto!

Aldona.

Tėve! ant tų skaudžių žodžių
Tu nežiurėki! nusiminims rėkia
Per josios lupas. Pasigailėk, tėve!

Keistutis (išmėtinėdamas).

Tu už ją stoji?

Aldona.

O tėve Keistuti!

Aš jau nelaukiu sau nē kokios laimės,
Išsivadėjau ir viñies. Kitų tik
Dalis laiminga spindulį šviesesnį
Ant mano dvasios paleisti tegali

Ir užmiršt duoda tai, kas man teip skauda.
 Aš, kuriai viską atėmė likimas,
 Galiu gyvent tik kitų širdžių viltim,
 Ant svetimų tik skausmų atsiliiepti,
 Mintis man švinta nuo svetimo džiaugsmo.
 Jeigu galėčiau ašaras nušluostyt,
 Pakakint maldą nusiminusiųjų,
 Tai iš po mano gedulių pražystų
 Dar vienintelis džiaugsmas, o tas džiaugsmas
 Jau paskutinis, kurį dangus duoda
 Nuliudusiems jiems.

Keistutis.

Netada, dukrele,

Jei kitaip liepia pareiga daryti.
 Vaidyla šiandien už darbus atsako
 Prieš žmonių sudą, o neprivalau aš
 Kištis į jų sprendimą.

Marė (nusiminusi).

O varge!

(Iuktelėjusi, smarkiai)

O ką man žmonės? kas man galvoj' sudas?
 Kas man galvoj' dar net ir visa žemė?
 Aš ji tik vieną ant žemės mylėjau,
 Man visai nerup, ką kiti sakyti.
 Buvo man geras — ko-gi daugiau reikia?
 Tegul nusprendžia teip, kad nebut kaltas!
 Nės aš kitaip jau maldauti nemoku.
 Ar girdi, dėde?

Keistutis.

Ar-gi tau rodos,

Tu savo jausmą gali kišt tėvynei?
 Kad išdavimui tinklai sutaisyti,
 Ant kurių kybo Lietuvos nelaimė,
 Tai nieks prieš meilės tos nusiminimą?
 (Toliaus bus.)

* Dr. Tetzner'is Lietuvoje!

Pereitą metą teko man skaityti laikraštyje „Beilage zur Tilsiter Allgemeine Zeitung“ labai sympatišką straipsnį apie Kr. Donelaitį, iš kurio galima buvo persiliudinti, juog autorius, Dr. Tetzner'is iš Leipzig'o, labai gerai susipažinęs yra su tūomi Lietuvos poetu. Kaip L. Passarge, išguldytojas Donelaičio į vokišką kalbą, teip ir Tetzner'is yra suradęs tūlus dokumentus iš gyvenimo Donelaičio, teip kad šiandien apie lietuviškąjį dainių mes daug apščiau turime biograpiškų žinių, neng jų buvo likę nuo Rezos laiko. Tetzner'is šioje apbreitą metą Prūsų Lietuvą apkelia ir lietuviškus dalykus dar ir daugiau yra apščiau rašęs laikraščiuose: „Hettner's Geographische Zeitschrift“, „Westermann's Monatshefte“ ir k. Dabar, kaip praneša angsčiau minėtoji „Tilsiter Allgemeine Zeitung“, Dr. Tetzner'is pasirengęs vėl ant antrosios kelionės Lietuvon. Jis tikinsis tarp žmonių pas mus dainose, pasakose ir tt., dokumen-

tuose archyvų Kaune, Vilniuje, Gartyne, Traukuose ir tt. surasti tūlas medežas dėl mytologijos Lietuvių ir jų kulturiškos istorijos. Prūsų valdžia Gumbinėje, Karaliaučiuje, ir maskoliškoji Kaune, Vilniuje, Gartyne, Petropylėje prizadėjusi jam reikalingą pašalpą. Liekti dar man, apie D-ro Tetzner'io kelionę ir Lietuviams pranešant, visiems mūsų žmonems, ypačiai intelligentams, kuo karsčiausiai p. D-r. Tetzner'į rekomenduoti ir jų visų prašyti, kad jie visur ir visados poną Tetzner'į kuo meiliausiai priimtų ir vislab jam suteiktų, ką tik kas turėtų užrašęs iš gyvenimo Lietuvių. Ne reik, nauj rodos, plačiau čionais kalbėti, kad iš darbų to mokslingo ir prakilnaus tyrinėtojo praeities mūsų, ne tik mokslas, bet ir visa mūsų tauta galės labai daug laimėti. . . . Todėliai priimkite, Lietuviai, šita meilingą svečių širdingai, tikrai lietuviškai! Malonu būtų, kad ir visi kiti laikraščiai šitą akyvą dėl Lietuvių žinių savo skaitytojams apreikštų. *Dr. Basanavičius.*

Ruožai iš Lietuvos gyvenimo.

Paskutiniuose savo ruožose paketinau atėinantį kartą pašnekėti apie rusiškąs žemvaldžius ir jų „pia desideria“ Lietuvoje, nės tame dalyke atradau gana žingeidų straipsnį „obrusiteliskos“ plunksnos naujai pasirodžiusiam mėnesiniame laikraštyje „Zerlia“. Turinys to straipsnio toksai. Rašėjas išgirdęs, kad vyresnybė nori sušelpiti rusiška žemvaldystę šiaurvakariniame krašte duodama pinigiskas pašelpas rusiškiems žemvaldžiams, idant jie užvestų degtinės varyklas, kurios paskui po įvedimui degtinės monopolijos bus pirmučiausiai nuo jų nuperkamos, persergi, daryti tokią pašelpą dabar, nės prie dabarikiškių išlygų gyvenimo ji visai pribaigtų rusišką žemvaldystę šiaurvakariniame krašte, kuri ir dabar vos tik gyva yra. Idant patikrinti savą persergėjimą rašėjas trumpai pasakoja ir kritiškai perkrato istoriją rusiškos žemvaldystės Vilniaus general-gubernatorystėje po 1863 m. Po maišto metais, kada daugybė dvarų dvarponių prisidėjusių prie maišto buvo atimta arba liepta jiems parduoti, vyresnybė norėdama sutverti rusiškąs dvarponius Lietuvoje, paskyrė penkius milijonus rublių, kaip pašalpą rusams norintiems įgyti dvarus Lietuvoje. Kas buvo tie pirkėjai? Dvarponiai iš gilumos Rusijos n'ėjo į svietimą nežinomą šalį laimės jieškoti, nės po panaikinimui baudžiovos, nežinojo patys, ką su savo žeme namie padaryti prie naujų gyvenimo išlygų. Atsirado keletas pirklių, o daugumas pirkėjų buvo valdininkai ir kareiviai rusiškos kilties. Tokiu būdu iš-pat pradžios isteigimo rusiškos žemvaldystės, žemė pakliuvo į neatsakančias

rankas. Zinoma tie nauji dvarponiai, katrie gavo pašalpas pirkimui kartais didesnes nē dvaru vertē, arba galējo iškirsti miškus, kuogreičiausiai skūbino paimsti savo dvarus pasikakindami greitū ir kartais gana dideliu ūdarbiu. Kiti, katriems ne teko toki laimē, atsirado gana tragiškame padėjime: mesti tarnystę ir pačiam valdyti žemę — būvo abejotinas daigtās! Už tai-gi daugumas pasilikdami valdininkais atidavē ant arendos arba užveizdėjimo savo dvarus daugiansiai katalikams, *pērženėdami prisakymus vyresnybės*. Ir gerai, kad teip padarē, nēs suprantančių valdauninkų ir užveizdų tadā ir pačioj' vidurinėj' Rosijoj' visai nebuvo. Kur-gi galima buvo sujieskoti tokius rusiškus žmones dėl šiaurvakarininio krašto žemių, katros išduoda gerą vaisių tiktai prie suprantamo numażimo ir apdirbimo? Už tai-gi tie nauji dvarponiai iš valdininkų ir kareivių, katrie patys pamėgino žemdarbiauti, išputėjo arba baigia putėti slegiame servitutais ir skplomis; katrus dar galējo padaryti „aukskame banke“. Savo istorijā rusiškos žemvaldytės, šiaurvakariniamē krašte, teip baigia: „Erie dabarikščių javų prekių prasiskolinimas žemvaldžių yra teip didelis, kad ne šiandien, tai rytoj' viskas turi grinti. Dabar visi, katrie norėjo pasinaudodami vyresnybės palengvinimais įkurti rusiškā žemvaldytę vakariniamē krašte, igyjo nuomonę, kad jie buvo žabaliai, nežinantieji, ka darē“. Teip pabaigēs istorijā rusiškos žemvaldytės Vilniaus general-gubernatorystėje, rašējas sušunka: „Vienok, kā-gi dabar daryti? ar-gi, (musų) dalykas pražuvo?“ Ne, sako visā dalykā galima pataisyti:

1) Jeigu prižadētā naują piningiškā pašalpā įtaisymui degtinės varyklių nebus duotā, nēs tokia pašalpa dabar žemvaldziams negali atnešti jokios naudos: degtinės varyklių jie pristatyti pristatis, bet nemokēs pasinaudoti iš tų naujų ūvedimų neturėdami ir negalėdami niekur gauti atsakančiai išmokintų ūveizdų tiems ūvedimams ir galutinai išbaigs putioti tie patys, kurie lygšiam laikui šēipteip turėti.

2) Jeigu bus įsteigta šiaurvakariniamē krašte viena auksčiausia agronomiška mokykla nors viena vidurinės žemvaldytės mokykla ant kožnos gubernijos ir žemutinės mokyklos daržininkų, apvynininkų, degtinės varytojų ir tt. Į tas mokyklas dabar eis vaikai dvarponių, valdininkų ir kareivių, ir jos sutvers su laiku tikrus rusiškus žemvaldžius ir ūveizdus, katrie namans priderančiai vesti savo ūkē ir stosis tvirtu gaivalu rusiškumo, kursai padēs valščionims musų vakarinio krašto greičiaus ūzmirsti visā lenkiškā ir palengvelu igyti tikrai rusiškų

pakreipų gyvenimo ir minties. Tiktai nesilaikant politiškoje abeluos teisybės (aciū Bismark'ui tokia nuomonē dabar yra laikoma per aksijoma) reikia ne priimti į auksčiaus minētas mokyklas katalikų-lenkų, katriems turi buti atidarytos duris atsakančių mokyklių vidurines gubernijose Rosijos.

3) Jeigu bus galutinai išnaikinti dvaruose rusiškų dvarponių servitutai, kurie iššankia amžinā kovā tarp rusiško dvarponio ir valščionio *teipo-gi ruso pagal savo liežiunį* ir kraujā, tiktai dar lenkā pagal savo papročius.

4) Ant galo jeigu nebus padidinti mokesčiai dėl rusiškų žemvaldžių, nēs paskutiniame laike eina garsas apie padidinimā, viespatystės mokesčių Vilniaus general-gubernatorysteje ant 165%." Teip skamba istorija rusiškos žemvaldytės Lietuvoje ir tokios lukestys rusiškų žemvaldžių musų krašto ateityje! Aš sakau *Lietuvoje*, nors rašējas nē vieno žodžio neišsitaria apie ja, skaitydamas valščionius Vilniāus general-gubernatorystės „tykrais rusais pagal kalbā ir kraujā, tiktai lenkais pagal papročius“, kada dvi trečdales gyventojų yra tikri lietuviai, kaip pagal savo kalbā ir kraujā, teip ir pagal savo popročius kame dalykas? ar-gi rašējas nežino, kad didesnē pusē gyventojų Vilniaus general-gubernatorystės lietuviai? Tai ne galimas daigtas, kad žmogus, kursai teip gerai apraščistarijā rusiškos žemvaldytės Lietuvoje, nežinojų, kas per vieni gyventojai tos šalies! Bet jis tyčiom ūžtyli, laikydamsi paveždžio Bismarko, kad *politikoje abelna teisybē yra nenaudinga*. Lietuviai pagal musų „obrusitelių“ nuomonēs tai tiktai etnografiška mēdega rusiškai tautai, kuri ar pirmiaus ar paskiaus turi palikti, jeigu ne stačiatikiais, tai vis-gi rusiškai kalbančiais žmonėmis; ūžtai-gi laikymas lietuvio dvasiškoj' vergyjoj', ūžtilėjimas kaipo atskirios tantos, turinčios mažai daug tokias pat tiesas, kaip kiti svetimi gaivalai Rosijoje, musų „ob rusiteliams“ išrodo didžiausią polytikiškā gudrybę. Bet vargsai baisiai apsiriko, nēs nežiurent ant daugiaus kaip 30 metų dvasiško slegimo, kada tautiška rašliava tebera ūždrausta, kada mokykla grynai rusiška, kada administracija ir sudas rusiškas, lietuviai ne tik kā ne surusėjo, bet neapykanta „obrusiteliskus“ politikos vyresnybės link musų kas metā vis didinasi ir platinasi. Toliau matantieji rusai jau dabar pripažįstai, kad išmokinimas rusiškai kalbėti dar neįkvepia meilės link Rosijos ir persergėdami vyresnybę nuo persekiojimo svetimų gaivalų ir sėjimo neapykantos tarp jų, sako kad persekiojimai tautų skaitančių savyje po kelius milijonus mēkadōs ne-

išdildo jų, tiktai pradijina skaitlių priešininkų valdančius tautos. Vienok mūsų „abrusiteliai“ tą dalyką tur but tiktai tada pripažins, kada jų namus sugrius ir prisilegs juos savo griuveliais. Tada ir rusiški žemvaldžiai Lietuvoje, kurie ne prisitaikys prie lietuvių gyvenimo, pranyks, kaip ir nebuve. „Pranyks“ lengva pasakyti! bet kas stovi užtai „kad Pamistos žodžiai išsipildys?“ gali man užmesti kelintas iš skaitytojų. Apie niekurius abelnus ženklus ateinančio griuvimo dabarnikščios sistemos aš jau kalbėjan savo praejusiųose ruožose; o kas link rusiškos žemvaldystės ypačiai, tai ir tame dalyke galima padaryti šiokių tokių patemyjimus. Dabar viešpatauja abelnas krizis žemdarbysteje visos Europos iš priežasties sumažėjimo javų prekių. Valdytojai didelių plotų žemės yra labai prasiskolinę. teip kad ir augštai stovinčiose žemės išdirbime viešpatystese, kaip Vokietijoje ir Anglijoje, jie nebegali tiek išvartoti, idant be vargo pragyventi ir savo skolas išmokėti. užtai-gi vietomis ten intensišką ukininkavimą griuva, ir javai mažesnės vertės, bet daugiaus išduodantieji ir reikalaujantieji mažesnio išdirbimo žemės užima vietą brangesnių javų, bet reikalaujančių didesnio aprūpinimo ir nutrešimo geriausiai pusituria ten dabar mažas žemvaldis, kursai gamina javus ne tiek dėl rinkos, kiek dėl savo šeimos maitinimosi ir parduoda tiktai likučius. (Viskas augščiaus minėtas, tai ne mano išmislas, bet nuomonė vokiškų agrarijų ir angliskos žemdarbystės komisijos). Ką-gi galima pasakyti apie rusiškus žemvaldžius Lietuvoje? Rašėjas straipsnio, kurio turini šiame ruoželyje apipasakojau, sako, kad daugumas rusų įgyjo Lietuvoje gavo didelius plotus žemės, ant katros padarė labai dideles skolas visai ne žemdarbystės reikalams, nukirto miškus ir dabar reikalauja naujų subsidijų nuo vyresnybės. Rašėjas iš to liudno stovio rusiškos žemvaldystės Lietuvoje randa išeiga įsteigimė visokių agronomiškų mokyklių, katros galės sutverti kartą suprantančių žemvaldžių, daržininkų, apinininkų ir degtinės varytojų-rusų; tiktai į tas mokyklas nereiki priminti katalikų-lenkų. Bet ar tai bus laiminga išeiga rusiškai žemvaldystei Lietuvoje? Aš abelnai abejoju ar rusiškai biurokratijai pasiseks prie *augščiaus minėtų išlygų mokymo* sutverti apsviestą ir mylinčią savo žemę kartą žemvaldžiu, nės 1) neatsiras atsakančio skaitliaus mokytinių tarp rusiškų gyventojų Lietuvos naujai įtaisytoms mokykloms, 2) iš tų pačių pabaigusiu mokslą daugumas stengsis įgyti valdininkų vietas, kur primanydami, nės valdininko gyvenimas biurokratiškoj Rosijoje yra už viską lengvesnis ir duoda be galva-

sukčio gerą pelną; jeigt ir paliks viena kita kriegždė prie žemdarbystės, tai jos dar nepadaro „rusišką“ pavasario Lietuvoje ir gyvenimas mūsų eis, kaip eies, savu keliu. Vienok perstatysiu sav beveik neįspildomą dalyką: tegul biurokratijai pasiseks sutverti agronomiškai apsviestą kartą rusiškų žemvaldžių Lietuvoje. Ką jie veiks savo praskolintuose dvaruose? Be pinigų intensiškai ukininkauti negalės; reiks dėl to taistyti naujas skolas, dar neužmokėjus senųjų. Iš kur-gi ta žeme išduos dėl visų kraštų? Jgg po dvi varpas neaugs ant vieno staudo? O dabarykščios javų prekės?! Negalimą laukti, kad jos pakiltų, nės per paskutinį dvidešimtį metų jos vis unosekliai mažinusi. Jeigu viešpatystėse su sena augšta žemės kultūra žemvaldžiai baisiai dejuoja ir vargiai galą su galu sukerpia, ko-gi be laukti nuo naujai iškeptų rusiškų agronomų, pasinerusių skolose lyg anų galio?! Jie begs laukan iš savo dvarų, nežiurėdami ant kolonijū savo „patriotiškų“ tautiečių, kad jie parduoda rusišką darbą šiaurvakariniame krašte, ir jieškos kur nors sav lengvesnio pergyvenimo. Bus visai kitoks dalykas, jeigu naujas projekturtas agronomiškos mokyklos bus paskirtos visiems gyventojams Lietuvos; tada iš jų galės pasinaudoti mūsų vidutiniai ukininkai, kurių susivienijimui ar šėip ar teip, man ding, priguli ateitė žemvaldystės Lietuvoje. Tada išnaikinimas visoj Lietuvos servitutų, kurie ir dabar išsūkia daugybę bylų, atneštų tiktai laimę mūsų žmonėms. Skaityk žmonių atsisaukimą apie servitutus straipsnyje p. Vaistiniko įrodėjimas iš apacios Varpas 94 m. Nr. 8. Kaslink garšo apie padidinimą viešpatystės mokesčių ant 165%, tai tur but vyresnybei rupi, kad Lietuvoje atsirastų vedairukų, katrių dar čionai visiškai mažai tėra. Paskutiniai laikai teip sunkus; kad, idant esančius mokesčius užmokėti, reikia ukininkui gerai ir gerai apsisukti; iš kur-gi tuos naujus bus galima išrinkti? Gal vyresnybė mąsto, kad kitos luomos — labiausiai dvarponiai galės užmokėti? Tėisybė dvarponiai kartais yra kalti, kad rusai skaito „šiaurvakarinį kraštą“ turtingiausia šalimi viešpatystės pagal savo prigimties išlygas. Aš čia turiu mintyje pietus, katruos iškėlė užpernai Raudondvaryje Kauno gubernijos bajorija pravažiuojančiam caro broliui Vladimirui, kurie kaštavo apie trisdešimtis tukstančių; parėdimai visų ponių pribavusių ant tu pietų blizgėjo brangiais perlais ir dimantais. Žinoma toksai puikus priėmimas krito į akis visiems rusams, ir pas juos paliko įspaudą neįspasakyto turtingumo krašto dvarponių, kurie galėjo tokius pietus iškelti; tuotarpu kada kelintas iš prisidėjusių

prie tų pietų turėjo perduoti žydams paskutinį šmotelį miško, o kitus neužilgo gal tapo ir ištaksavotos! O garsas apie turtingumą krašto paliko ir vyresnybė rengia daugiau kaip pusantro šimtą kartų mokesčius padidinti. Abelnai su visokiais priėmimo; išleidimo pietais Lietuvos bajorai tikrai iš galvos eina! Štai vienas senas bajoras aprašo 16 ar 17 Numeryje praėjusių metų Apžvalgos, kaip 30 Šiaulių pavietos bajorų sudėję po 10 rublių iškėlė kokiam ten obrusitelius, buvusiam Šiaulių maršalkai Rodos-Zenkovičiaus atsisveikinimo pietus su griaudingomis kalbomis apie jo geradejystes (tur but aprusinimo dalykuose). Pernai vėl Panevežio pavieto bajorai tarėsi sutikti su pietomis general-gubernatorių Orževskį, kursai žada atkeliauti į Panevežį; jeigu tas užmanymas įvyks, tai aš patariu iškelti jam padėkavonės toastą už Kriazių istoriją ir prisizadėti visiems prisidalinusiems prieš pietų palikti stačiatykės O tempora, o morės! . . . *Nenuorama.*

Dar keletas žodžių apie čekų atgijimą.

Kas nežino, kaip baisiai vargingas buvo čekų padėjimas, kada jie pakliuvo po vokiečių valdžia, tas nesistebės, kad čekai užima dabar didelėje Europos tautų šeimynoje toli ne paskutinę vietą. Teisybė, užėmimas tos vietos kaštavo (ir dabar dar kaštuoja) labai daug nelaimingai tantai, bet užtaigi ir garbė jiai didelė, kad kovoje už buvį jį pergalejo kur tai stipresnį už savę priešą. Ta didelė garbė prigul ne vitom čekų luomom, bet vien tik ukininkams, nės kitos luomos — bajorai, pilioniai pirkliai ir tt. — nenorėjo kentėti už tievynę, laikė už neįsmirtingą dalyką pusti prieš vėją ir greitai pasidavė įtekmiai vokiečių paliko dar didesniais naikintojais čekų tautos, nėg patys vokiečiai. Liko vien ukininkai. Vokiečiai ant jų nė žiurėti nežiurėjo, laikydami juos už gyvولیus, kurie tik gali daryti tą, ką jiems jų valdonai palieps ir kurie apie koki nors pasipriešinimą nė manyti nedryso. Jie ir nesipriešino. Matydami, kaip vokiečiai kankina tuos, teisybė neskaitlingus, mylėtojus tėvynės, kurie nebijojo už ją kentėti, matydami kaip jezuitai su vokiečiais degina vežimus čekiskų knygu, norėdami išnaikinti ne tik pačius čekus, bet ir tai, ką jie dėl kultūros padarė, matydami tai vis čekų ukininkai netik nedryso kelti protėstą prieš teip nežmonišką pasiėlgimą, bet ir nesuprato visai reikalingumo protėsto, nesuprato visai, kas apie juos darosi . . .

Teip, žinoma, galėjo palikti tol, kol čekai ukininkai buvo vergai. Gavę liuosybę, gavę

tiesą apsišviesti, jie parodė svetui, kad jie ne gyvولیų gauja, kaip vokiečiai buvo pripratę apie juos manyti. Iš prastų ukininkų išėjo daug mokintų vyrų, raštininkų, poetų, kurie pasisventė atgaivinti savo tautą, nebijodami nė begal didelio darbo, nė „kulturtrėgerių“ ironijos, nė jų persekiojimų . . . Į pirmuosius čekų apšviestus tautos gaivintojus politikaujantieji „kulturtrėgeriai“ žiurėjo kaip į neišmanelius, kurie užsimanė padaryti visai nereikalingą ir negalimą daigtą. Už vis geriaus buvo čekams pagal vokiečių nuomonę susivokiečiuoti, priimti augstą vokiečių kultūrą ir pradėti sau laimingai gyventi; kam dar reik stengtis išdirbt kokią ten čekų kultūrą, kad jau jiems yra prirengta puiki vokiečių kultūra?

Bet čekai nepriėmė sūlomos maloniai brangios vokiečių kultūros ir . . . kas-gi dabar sakys, kad jie blogai padarė?

Paskui, vokiečiai sakydavo išjuokdami čekomanus, kad jie „užsimanė padaryti netik nereikalingą, bet ir visai negalimą daigtą.“ Ar-gi gali buti nors mažiausia abejonė, kad ten, kur susitinka šviesa su tamsybė, visados bus paveikta paskutinė? Apie tą tiesą mokslas girdi jau seniai pasakė savo paskutinį žodį ir tik reikia, esą, stebėtis, kaip gali tarp mokintų žmonių atsirasti toki, kurie to nesupranta. Bet iš pasielgimo vokiečių su čekais aiškiai galima buvo matyti, kad „kulturtrėgeriai“ daugiau laukia nuo žandarų, nėg kultūros. Laikas-gi parodė, kad nė kultūra, nė žandarai neatnesė tų vaisių, kurių nuo jų vokiečiai tikėjosi. Tai mato jau ir patys vokiečiai. „Die Zeit“ už pereinčius metus maždaug teip rašo apie čekų atgijimą. „Mažą čekų tautą jau seniai palaidojo vokiečių politikeriai. Bet pasirodė, kad jie per anksti pradėjo iš to džiangtis.“

Nepraėjo ir dešimts metų po pasirodymui pirmų ženklų čekų atgijimo, o jie jau atkreipė ant savęs atyda skaitančios Europos publikos, nės vis dažniau ir dažniau pradėjo rasti Europos kulturiškose kalbose veikalai, versti iš čekiskos kalbos. Tas daug reišk, nės iš čekų kalbos nevers į savąją nė vokiečiai, nė francuzai . . . jei čekai eis tokiais pat žingsniais ir toliaus, sako baigdama savo straipsnį „Die Zeit“, „tai jie neužilgo užims vieną iš pirmųjų vietų Europos literaturoje.“

Regis, matant tai, vokiečių „kulturtrėgeriams“ reikėjo perstot ir manyt apie svokiečių avimą netik čekų, bet ir kitų tautų, pakliuvusių po jų jungu. Bet . . . įstabus dalykas: patys konstatiruodami faktus, aiškiai lindyjančius, kad germanizatorių darbai nuein ant niekų, jie vis-gi nenor pasimest savo

darbavimosi, kurs tik pakelia dvasę naikinamų tautų. Manydami, kad mokslas tikriausias įrankis suvokėčiavimui, vokėčiai pradėjo įtaisinėti vokiškas mokyklas visuose nevokiškose provincijose savo viešpatystes. Įtaisymui mokyklių buvo įsteigta darbštesniųjų vokiečių net privatiška draugystė, Schulverein. Penkioliktas metinis susivažiavimas Schulverein'o buvo Vienoje 22. d. gegužės mėn. 95 m. Ant susivažiavimo pribuvo 1584 dėlėgatai nuo 68 tukstančių sąnarių. Tarp kitko buvo perskaityta atskaita darbavimosi draugystės. Ta atskaita*) vokėčių ausyse skamba gana pėssimistiškai.

Draugystės kasa labai susimažino, o iš tos priežastės susimažino ir skaitlius užlaikomų nuo Schulverein'o mokyklių. Nepasiekimas paeina pagal nuomonę rašėjo atskaitos nuo lengvamanytės vokėčių iš vienos pusės ir iš kitos pusės nuo vis labiau ir ir labiau augančio tautiško susipratimo slavėnų, kurie netik nebisigin nuo vokėčių, bet pradeda užpulti ant jų. Tarp čekų didžiausį savo priešą germanizatoriai mato čekų draugystėje „Matica školska“. Tą draugystę čekai įsteigė 1880 m., o 1893 m. jos kasoje buvo jau 2,5 millionai guldėnų. Laikė tu 13 metų „M. š.“ įtaisė dvi gimnazijas, 43 mokyklas, 40 prieglandos namų ir užlaikė moksliską persopala susidedanti iš 200 ypatų. Įtaisytose mokyklose mokinos kasmet mažiaus 12 tukstančių veikų ir tai labiaus tuose yietose, kur čekus baugino didžiausias pavojus iš vokėčių pusės. Kur pagal viešpatystes įstatymus čekai neturėdavo tiesos reikalauti nuo valdžios įtaisymo čekiskų mokyklių (valdžia žinoma tik ten įtaisydavo čekiskas mokyklas, kur gyvena beveik vieni čekai) ten visad ant pagalbos čekams pribudavo „M. š.“ Vokėčiai patys sako, kad netik namą mokyklai, bet ir mokynimą joje čekai įtaisydavo geriaus už vokėčius. Suprantamas dalykas, kad čekų vaikai ne rodytis nesirodydavo vokėčių mokykloje, kur netoli jos „M. š.“ įtaisydavo savąją. Žinoma, kad toks puikus užlaikymas mokyklių kaskavo „M. š.“ daug pinigų. Klausymas, iš kur ji ėmė juos? Ne nuo vien sąnarių turėjo ji pinigus, į jos kasą plaukė pinigai nuo visų čekų. Kiekvienas čekas, kuris įneša į kasą „M. š.“ ne mažiaus 100 guldėnų, gauna nuo jos gūrbės diplomą, kurį ir kabino dažiniuose labiau matamoje vietoje savo namų. Jei užklaustum tokį čeką, kas tai per liudyjimas pas jį kaba, tai jis, nemažai nusistebėjęs iš tavo didelio naiviškumo, pra-

dėtų karščiai apsakynėti apie savo mylimą „M. š.“ Rinkimai pinigų pas nekurius čekų pavirto į lygą; tokios ypotos nežiuri nė vietos, nė laiko: bil tik jaučia, kad galės ką nors gauti dėl savo numylėtos draugystės, tuojaus ir pradeda rinkti. Daug visokiu budu ir patį draugysė pramanė padinimui savo kasos: perdavinėja su savo ženklų lajškams popėži, spausdina savo kalendorį ir t. t.

Imdami paveizdą nuo čekų ir Galicijos lenkai įsteigė draugystę: „Towarzystwo szkoly ludowej.“ Nors vaisiai jos darbavimosi ir neteip paveikslingi, kaip „M. š.“, bet visgi ne menkesni už Schulverein'o. Todėl vokėčiai noroms nenoroms turėjo atsisakyti nuo viltės suvokėciot čekus su Galicijos lenkais. Dabar jie atkreipė savo malonią atyda ant tų nelaimingų tautų po jų jungu ėsančių, kurios dar netur beveik jokių įrankių jiems priešintis. Tarp tų nelaimingų tautų lemta ir lietuviams buti. Bet tur but dar toli tas laikas, kada lietuviai pradės tvirtai priešintis piktiems norams vokėčių. Vokėtyjoje apšviestų lietuvių beveik visai nėra, o Rosijos lietuviai inteligentai ir-gi ne daug dar gal padaryti, nės jie nér dar teip skaitlingi, o antra tarp jų nér nė vienybės. Nemažai tarp lietuvių inteligentų ir tokių, kurie atviriai sako, kad lietuviams geriau susivokėcioti, susilenkinoti, (labjusiai susilenkuoti) ar susirusinti, nég stengtis sutverti savo kulturą. Pabaigoje kalbos tokie lietuviai dažniausiai priduria sarkastiškai šaipydamosi: „Ar jus ten dirbkit ar ne, lietuviai turės išnykti, nės jie labai támsus ir butinai priims kulturą ir kalba aplink jų gyvenančių augštai civilizuočių tautų . . .“

Čekai, kurių padėjimai trejatų, ketvertą dešimčių metų atgal buvo dar blogesnis nég dabar lietuvių, aiškiai rodo, kad augščiau minėtas lietuvių skėptikų pranašavimas netur jokios vertės. Iš to žinoma dar ne išėina, kad lietuviams lieka arba nutautėti, arba likti amžinai tamsunais, juo labiau pradės jie reikalauti šviėsos. Daugumas lietuvių gali įgyti sviėšą greičiausiai lietuviškoje kalboje, nég kokioje nors kitoje, o kada-gi prigim . . . Iba jam ir brāngesnė už kitas, tai apie nutautėtėjimą negal but nė šnekos.

Tik reik, kad pas mus atsirastų daugiau atsidadusių lietuviystės idėjai vyrų ir lietuvių kils, kaip dvasiškai taip ir ekonomiskai.

P. Šahnis.

*) Dabar teip kalba inteligentai-filistėriai, stėngdamiesi tuščiais žodžiais pridengti savo dvasios nūgręstę.

Red.

Korespondencija iš Petrapilės.

P. Gavėnas, apie kurį buvo pranešta jau antrame „Varpo“ Nr., ne ilgai naudojosi savo liuosybe. Antrą syk, taip-gi vidurnaktyje, policija išvežė jį ir laikę uždarius, nieko prie jo neprileisdama, apie du mėnesių. Dabar p. Gavėnas vėl išleistas, bet kiek jis nukentėjo naguose faraonų, aiškiai rodo jo visai sunaikinta sveikata. Kam duos barbarai atsakymą už savo žvėrišką pasiėlgimą su visai nekaltu žmogumi?

Pirmsiedžių Labdaringos Draugystės šįmet tapę išrinktas kelių inžinierių Petras Vileisis. Reik tikėtis, kad šįmet ant komiteto susirinkimų nebebus tokių negražių atsitikimų, kaip laike pirmsėdystės.

Pirmoje nedielioje po Velykų bus atliktas bajorų susirinkimo salėje lietuviškas koncertas, o po jo bus pastatyta ant scenos pirmą syk (liegaliskai) lietuvišką komėdiją. Komėdija, teisybe, labai menka, versta iš lenkiško, bet vis-gi . . .

Dabar Petrapilėje daug šneka apie tai, kad neužilgo rusiška valdžia pavėlys lietuviams spaudą lotyniskai-lietuviškomis raidėmis. Tas klausymas buvo vėl pakeistas rusiškuose laikraščiuose, iš kurių „Peterburgskije Vedomosti“ patalpijo gana gerą straipsnį apie tą dalyką. Rėdaktorius to laikraščio, kunigaikštis Ūchtomski, kaip čia šneka, pat-sai norįs prašyti auščiausios valdžios sugrąžinti mums spaudą.

Margi paveikslėliai.

I.

Jaunas kareivi! kur eini?

— Einu kovoti už teisybę, už šventus tautų darbus, už amžinas žmonių tiesas . . .

Tegul bus palaiminti ginklai tavo, jaunas kareivi!

Jaunās kareivi! kur eini?

— Einu naikinti viską, kas trukdo ir neleidžia tautoms susivienyti kaip broliams, kuriems lemta gyventi tarp savęs meilėje.

Tegul bus palaiminti ginklai tavo, jaunas kareivi!

Kur eini, jaunas kareivi?

— Einu išliūsdinti mintį, žodį ir sąžinę nū žmonių pavergimo . . .

Septynis sykius tegul bus palaiminti ginklai tavo, jaunas kareivi! . . . P. A.

II.

Viename lange senų didelių namų su gražiu sodnu aplinkui matytis žiburys . . . Didelė lempa apšviet aiškiai mažą baltą pakajuką . . . Už stalo galvą ant rankų pasirėmus' sėd' jauna skąisti mergytė . . . Tur but ji skaito

knygą gulentę prieš ją ant stalo . . . Bet akys jos ne į knygą išmeigtos ir mislys jos toli nuoskaitymo nubėgo . . .

— Ką man ta knyga! tarė ji sau pusbalsiai, — neužtenk žmogui vienos tikt knygos! . . . Žmonių man kitų reikia; žmonių tikrų, mislyjančių; jaučiančių, trūšiančių . . . Nuvažiavus' į miestą, rasčiau ten ir žmonių tokių ir mokslą, kurio dušia mano teip trokšta. Mokintis, mokintis nors truputį dar nors trumpai! . . .

Vienos tikt meilės žmonių neužtenka, idant buti jiems naudinga. Kaip pamokysiu žmogelį ką jam daryti, kad jis butų sveiks ir turtingis ir nuo stipresniųjų neskriaudžiamas, kad pati mažai te išmanai?! . . . Bet mokslas kaštuo . . . vo tėveliai mano neturtingi paskutinius savo pinigų atiduoda broliui ant mokslo . . . Su keliais rubliais kešenėj' bepigu vyrui važiuoti, jis lengviau ir greičiau ras sau uždarbį . . . Bet moteriškai kas kita! Sunku jai kelius grašius uždirbti . . . Ant lekcijų koznas samdys verčiau vyrą; geriau, sako, mokinti išmano . . . Vo ar mažai tokių, katrie ne tik nepadės tau varguosė, bet dar gilliau istums: — Ką dar sumislyjo bobos! tur but svieto galas netoli! Mokintis! . . . negal namie sėdėti ir kvietkas ant kanvos išsiuvinėti, Emancipacijos mat užsimapė.

Satr. Rag.

† Nekroliogas.

9/21 Balandžio šių metų pasimirė Dorpate 26. metuose savo amžiaus magistrantas sulyginamos gramatikos Vytautas Juškeviče. Vytautas Juškeviče gimė 19,31 dien. rugpjūčio mėnesio 1870 m. Ekaterinaburge, Permo redyboje, kur tėvas jo visiems gerai žinomas Jonas Juškeviče buvo mokintoja. Metuose 1875 tėvas velionio tapę pagal prašymą perkeltas į Kazanį teipogi per mokintoją trečiosios gimnazijos. Iš pradžių velionis mokinosi namie po prieveizdą gimdytojų, labjausiai tėvo, kurs iš visos širdies geidė įpilti į jauną dušią meilę tėvynės ir tautos. Tik metuose 1884 Vytautas pradėjo vaikščioti į penktą kliasą trečiosios gimnazijos Kazanoje. Priežastis kodėl velionis anksčiau ne įstojo į gimnaziją, buvo tą, kad jis iš mažų dienų buvo menkos sveikatos; prie to prisidėjo dar ir tas svarbus dalykas, kad tėvas nenorėjo, idant sunus jo iš mažumo priprastų prie sveitmantų. Pabaigęs gimnaziją, Juškeviče įstojo į Kazanio universitetą; sekdamas pėdomis tėvo savo, pasirinko filologiską fakultetą. Mokinosi universitete slaviskas kalbas ir rusiską literaturą. Mokslas vedės puikiai, nės metuose 1890 tapę velionis apdovanotas fakulteto sidabrinu medaliu už konkursinį

darbą: „istorija literaturi i jazika kasubov“. Pabaigęs universitetą su diplomu pirmo laipsnio V. J. pasiliko Kazanyje per mokinioja francziškos kalbos prie antrosios gimnazijos, turėdamas stiprų norą pasilikti prie universiteto dėl tolesnio įsilavinimo lingvistikoj. Bet iš priežasties, kad vieta prie universiteto buvo jau užimta, velionis paliko Kazanį ant visados ir persikėlė į Dorpatą, idant po apveizdą profesorų Bodonin de Courtenay ir Léo Meyer triusti dėl egzamino suliginamos gramatikos. Išdavęs egzaminą Lapkričio mėnesyje 1894 m. V. J. keliavo į Petrapilį ieškoti laimės, nors apie protekciją negalėjo nė manyti. Bet ne ilgai reikia velionui klaidžioti po Petrapilį, nes ministeris Apžvietimo tuojaus paliepė prirašyti jį prie ministerijos ir davė pašalpą, idant važiuotų ant keturių mėnesių į Suvalkų rėdybę dėl ištyrinėjimo džiukiškos tarmės. Dar Petropilyje besiant, Akademija mokslų pavedė jam redaktorystę žodyno parašyto jo dėdės Kn. Antano, o dalimis į rusišką išversta tėvo jo Jono Juškevičiaus šikitol redaktorium to žodyno per 10 metų buvo Prof. Fortunatov'as, kurs tada atsisakė]. Pervertęs rankraštį velionis persitikrino, kad esti daug žodžių be kirčio ir mažai vartojamų, apie ką ir pranešė Akademijai Mokslų. Akademija nusprendė duoti V. J. pašalpą dėl peržiūrėjimo rankraščio ant vietos, kur buvo parašytas. Darbas Džukijoje tęsėsi nuo Kovo iki Liepos mėn. 1895 m. Iš Džukijos velionis traukė ant keturių mėnesių į Veliuoną. Laiką, Lietuvoje perleista, V. J. laikė už laimingiausią savo trumpam gyvenime. Ne pakakdavo jam žodžių dėl išreiškimo visų tų jausmų, kokių širdis jo buvo pilna, pagrįžus iš Lietuvos. Žodžiu ir darbu jis šelpė per tą laiką savo nuskurdusius ir tamsius tautiečius. Pagrįžęs iš Lietuvos į Dorpatą ir pritaisęs dėl spaudos literas E ir G žodyno, važiavo į Petropilį dėl atlikimo atskaitos savo darbo Lietuvoje ypačiai apie džukišką tarmę. Tuotarpu vienas iš profesorų universiteto padarė jam viltį, kad jis paduotų prašymą į filologiską fakultetą, idant priimtų jį per privat-docentą suliginamos gramatikos. Prašymas tape priimtas ir 16 dien. Kovo mėn. velionis skaitė savo pirmąją lekciją prieš sąnarius fakulteto. Ant ateinančio pusmečio velionis norėjo apgarsinti lekcijas: „obzar zwukow i form lietowskan jazika.“ Čia užtekėjo sviesiausi žvaigždė V. J. ir paseke savo apogeją. Bet ne buvo jam lemta naudotis iš tokių sąlygų. Tuojaus po atlikimui pirmo skaitymo universitete, Vytautas' apsirgo tifu. Nors dar visą savaitę gyveno Petropilyje ir laukė lietuviško teatro, bet buvo jau taip perimtas ligos, jog atva-

važiavęs ant Velykų į Dorpatą pas motiną, atsigulė ir daugiaus nebeatsikėlė. Pralaidęs keletą dienų, paliko be supratimo, tik laikas nuo laiko atsigaudavo; tokias valandėlės su-naudodavo dėl to, kad su ašaromis prasydavo, idant lietuviai mylētu savo tėvynę ir brolius ir rengtus, kaip galėdami atgauti savo tiesas.

Temperamento buvo velionis labai gyvo; greit labai nžsidedgavo kalbų: reikdavo tik-tai pakliudyti lietuvišką klausymą; būdo buvo atviraus, teisaus; mylėjo teisybę, pats pagal teisybę elgėsi ir kitiems ne bijodavo teisybę į akis drėbti; buvo vyras stipraus homo ir ehergijos: tikras patriotas, garuojantis karšta meile savo tėvynės ir brolių. Priegtam buvo žmogus grynai altruistas: gyveno daugiaus dėl kitų, nėg dėl savęs. Kad būtų apsigyvenęs Petrapilyje, būtų visą savo uždarbį atidavęs labdaringai draugystei. Turėjo daug užmanymų kaslink lietuviško klausymo: vieną iš savo užmanymų būtų šią vasarą istesėjęs, ypačiai norėjo su pagelba Akademijos Mokslų padaryti kongresą lituanologų dėl apkalbėjimo svarbaus dėl lietuvių klausymo apie statrašą; o kad jis viską, ką jis dėl labo savo myimos tėvynės užmanęs buvo, būtų padaręs, nėra ką abėjoti, nes Petrapilyje turėjo jau didelę įtekmę.

Ka mokslas nustojo jo ypatoje, o labjausiai ką mes lietuviai, tai atėjūt būtų parodžius. Mums, kurie velionį pažihome ypatiskai, paliks jis gyvu paveizdžiu gero lietuvio ir darbštans tėvynainio.

Levis sit ei terra!

Dorpatė, 20. Balandžio 1895 m. *Svirplis.*

Iš Lietuvos.

Petropylė. 27 kovo šių metų Geografiška drangystė Petropilėj' apvaikščiojo tris-simt metinį jubilėjų Daukšos. Daukša gyveno Pabaigoj' XVI am. ir buvo pirmu raštininku Didžiosios Lietuvos; jis perguldė į lietuvišką kalbą lenkišką Katekizną Ledemos ir Pamokslus Vniko. Užmanynas: apvaikšėjoti priguli p. Voltėriui; jisai parasė ir perskaitė puikų referatą kaip apie ypataj Daukšos, teip ir apie jo veikalus. P. Volteris priminė turtingumą ir gražumą kalbos veikaluse Daukšos, ką pripažįsta garsus lingvistai de Sausure, Zubati, Leskin ir tt., o teipo-gi jo pažiurą ant prigimtos kalbos. Daukša, kaip matyti iš prakalbos prie Postilles, karštai mylėjo Lietuvą ir jos kalbą, o ant perguldimo augščiau minėtų knygų žiurėjo ne tik, kaip ant įrankio platinimui tiesų tikėjimo, bet ir pakėlimui paniekintos per lietuvius prigimtos kalbos: „Kur atrasi tautą; sako Daukša prakalboj': teip tamsią ir teip niekam netikusią, kuri neturėtų savo

papročių ir kalbos, žmonės visų amžių šnekėjo prigimta kalba ir rupinos apie jos užlaikymą ir pagrožinimą. Nebeatrasi tautos teip niekamnetikusios, kuri savo kalbos nevartotų. Ne žemės turtais, ne skirtumu apredalų, ne miestų ir pilių tvirtumų gyvuoja tautos, bet užlaikimu ir vartojimu savo prigimtos kalbos, kuri daugina vienybę, sutikimą ir brolišką meilę. Lietuviai gerai, pramokę lenkiškai atmetė ir paniekino savo prigimtą kalbą, vienok nežinau, ar kas pagirs tokį mūsų apsigėjimą.“ Remdamasi ant šių žodžių lengva suprasti, jog „Dauksą XVI amžij“ ragino lietuvius užlaikyti savo bočių kalbą ir papročius, o ne griebtis už svetimų. Toka idėja angštai iškelė „Dauksą mūsų akysė, tai bus jam užtai garbė. Pabaigus P. Volterini, p. Lamamanskis, kuris teip puikiai gynė neseniai reikalus Lietuvių laikraštijje „Peterburskija Viedomosti“, liškėjo susirinkusiai lietuviškai jaunumėniam sekti pedomis garbingo rašėjo. Ačiū p. p. Voltėriui ir Lamanskiui, už jų užtarima ir pagelba. Aš.

Iš Naumiesčio Naumiestis stūkso ant Šešupės kranto, toj vietoj, kur Šešupė prieina prie Prūsų rubežiaus. Į pietus link nuo Naumiesčio parubežij ant Sirvintos*) kranto stūkso kalmelis, vadinamas pilėkalniu. Jis išrodo kaip cukraus galva su atskelta viršune. Kad tas kalnas yra supiltas, aiškiai matyti, nės šalia jo tartum išrausta, o aplinkui kalnų suvis nės. Girdėt žmonės kalbant, kad tas kalnas sto' nuo prancuzmėčio, kada kiekviens prancuzų išbėręs į tą vietą aulą žemių. Iš to ir pasidaręs kalmelis — tiek daug mat jų buvę. Sako vėl, kad tas kalnas esąs užkeiktas, kad čia kitą syk dvaras praskendęs, minafoja teipo-gi apie kokią tai „paną“, kuri čion kenčia „čysčiaus mukas“ ir kartais naktimis pasirodo paveikslė didelės varlės. Da-gi esą toki, ką matė tą paną. Senovėj čia tankiai vaidinasi ir klaidinę. Pro tą pilėkalnij teka upelis arba geriaus sakant gilus griovis vadinamas Juodupe. Netoli nuo pilėkalnio, apie 3 verstus nuo Naumiesčio, yra kalva, vadinama kučkalniu. Girdėjau kalbant, buk toji vietoji senovėjo buvę 12 kartuvių, ant kurių kas metą kardavę 12 prasikaltėlių. Dabar ta vieta daigtais dirbama, o daigtais iš rausta rusiais, iš kurių veža smiltis.

Pats miestelis nedidelis — turi apie 5000 gyventojų, ypatingai žydų, bet senatvė jo yra ne maža. Stai ką rašo apie Naumiestį vienoj istorijoj. 1643 metuos Naumiestis, dar ne seniai įsteigtas, gavo nuo karalienės (ėcilijos

Sirvinta-upė, kuri einá parubežiu ir įteká į Šešupę ties Naumiesčiu.

Renatos Magdeburgo. tiesas ir herbą (elnio galva su ragais, tarpe kurių melynume yra 3 žvaigždės); be to dar miesteliui buvo dovānota 32 valakai žemės, daleista pasistatyt rotušę su laikrodžiu, maluną ant Šešupės kranto, įsteigti cekų draugystes. Apart paprastų turgų daleista laikyti 3 prekymečius per metus ant grabnyčių, ant pirmos nedėlios adventų ir per Petrinės. 1644 m. pastatyta parapijai medinė bažnyčia, o 1783 m. į vietą medinės Karmelitai pastatė murinę. Žydams buvo užginta gyventi Naumiestyj. (Starošytna Polska Balińskiego į Lipińskiego.) Šl.

Iš Prūsų Lietuvės. Karališkam Prūsų karalystės seime 9 kovo mėnėsio šių metų net ir apie lietuvininkus buvo kalbėta. Seimininks Tamosius (Klaipėdos bey Šilokarczemos valsčiaus išskirtas) kalbėjo, kad lietuvininkų vaikai vien lietuviškai mokėdami į mokslinyčių (šulę) įstoję priversti esti nuo lietuviškai nemokančių mokintojų (šulmistrų) vokiškos kalbos mokintis. Išėję iš mokslinyčių bažnytines pareigas atlieka jie vokiškoj kalboj, tėvai-gi jų — lietuviškoje. Prisirišimas prie tėvų vaikuose mažinasi, jie veikiaus traukia į didelius miestus tolimos Vokietijos ir tenai socijaldemokratams į rankas papuola. Jisai, Tamosius, prašo ministerio atsilipimo ant to.

Vietininkas ministerio, ministerial-direktorius dras. Krüger atsiliepė maž daug teip: „prisakymas nuo 1873 metų yra, idant žemesnėjoj klasoj tikėjimo dalykus prigimtoj kalboj mokinti, augštesnėjoj klasoj prigimtos kalbos tiek vartoti, kiek reikia dėl geresnio supratimo to mokslo, vyriausioj-gi klasoj vaikai moka savo mislis labai gražiai vokiškai išreikšti — tai jisai pats patyręs.“

Potam kalbėjo seimininkas D-ras Šnaubert (Landrath's viršininks Pilkalnės valsčiaus). Jisai atranda, kad lietuviška kalba turi vertę ypač dėl filiologų. Budas lietuvininkų esąs labai geras, butent jų stiprus tikėjimas ir nepajudinama guodonė (autoritetas) namų vyšiausiojo ir tvirtai su tuom sujunkta meilė savo (Prūsų) karaliaus. Tokias ipatybės ypač šlame laike reikia prilaikyti. Lietuvininkų giminė pati mets nuo mēto mažinasi, sumažit-gi ją dar per kokius valdžios prisakymus negeistina, nės tuom galima vsai ko priešingo atsiekti: su išnaikinimu kalbos pragaišintume ir jų gerą būdą. Bet tenai, kur drauge su kalba tautiškas pakilimas reiškiiasi, reikia aštriai ir smarkiai tvirti ir kiekvienas valdžios svyravimas peiktinas yra. Kad mokiņjai (šulmistriai) menkai lietuviškai moka, tai pačių lietuvininkų kaltė — kodėl savo vaikus nelėidžia į mokintojus.

Atsitikimas akyvas dėl lietuvininkų. Vokiški laikraščiai vos paminėjo apie tai.

Tie visi debatai kilo vienok ne iš priežasties pripažinimo teisingų prašymų lietuvininkų, bet yra tik konservatyvūs agitacija nuo seimo-tribunos dėl lietuvininkų.

Dalykas tame: Lietuvininkai rengė prašymą (peticiją) dėl kalbos dalykų, suranka net 30,000 parašų, su tuom rengiasi į Berlyną išvažiuoti. Atsitikimas nesmagus konservatyvams. Tai galima buvo suprasti iš privatiškų kalbų Tilžės konservatyvų ir žudytojų Lietuvos.

Žudyti lietuvininkus tai konservatyvų užsiėmimas. Pagal savo principą jie vos gali pritarti lietuvininkų prašymui, bet jam nepritariant lietuvininkai gali paliauti skyrę konservatyvus, jie nueis į opozicijos rankas. Reikia dėl to su kairiaja ranka lietuvininkų žandus glostyti, o su dešine daužyti. Iš tos priežasties ir kalba Dr. Snauberto tokia, jogei ji kiekvienam vokiečiui-soviniui patinka, o kvailam lietuvininkui ir-gi.

Tamošius, kaip lietuvininkas (pagal vardą) turi pradžia padaryti. Jisai savo kalbos italpą semia iš peticijono lietuvininkų, nori parodyti lietuvininkams, kad jisai, lietuvininkas prigulintys prie konservatyvų partijos, primutinis juos užtaria. Vokietys, Landrath's Snaubert, taip pat konservatyvas, ne vien pritaria Tamošiui, bet savo užtarime eina dar toliaus ir prašo ministerio lietuvių peticiją meilingai ir maloniai priimti. Siekis konservatyvų buvo parodyti lietuvininkams, kad jie vieni lietuvininkų užtarėjai ir per jų užtarimą peticijonas meilingai priimtas. Iš to jie hukuriuoja, kad lietuvininkai neabutinai visi konservatyvais dabar pastos! Gryna agitacija ir daugiau nieko!

Tuom tarpu atsiradęs lietuviskas konservatyvų laikraštis „Lietuvos Pustas“ platina tarp lietuvininkų tasias kalbas, kiek galėdamas. Turbut iš dalies ir pasisekimą turi, jeigu net tik dalis mūsų inteligentų Tilžėj' iš tos priešasties baisų džiaugsmo rykavimą pakėlė, ir kuone dėkingą telegramą d-rui Snaubert nusiuntė! Bet tai tik dalis tų inteligentų, kita išmintingesniejie iš vietos tuojaus suprato visą nuachinaciją.

„Lietuvos Pustas“ neseniai užgimęs laikraštis, pagimdytas vokiškų konservatyvų su pagelba nekurių Lietuvos renegatų, kaip akušerių pribuvusių prie to gimdymo. Vokiški konservatyvai Tilžėj' išleido pirma vokišką konservatyvų laikraštį „Tilsiter Nachrichten“, kursai menką pasisekimą turi ir savo tėvams daug kaštuoja, kaip girdėjau, apie 170 Mk. kas nedėlią. Vokiškas laikraštis

is dalies apmokamas teip vadinamojo „Bund der Landwirthe“ draugystės ukininkų alias dvarponių ir junkerių, ekstremiausio šoto konservatyvų nės rokundos to vokiško laikraščio įeina į sekretorių tosios draugystės ir įsiai rezizijas laiko. Ar „Lietuvos Pustas“ ir tokiais pinigais apmokamas, ne žinia, bet labai gali buti.

„L. P.“ išeina kas nedėlią sykį ir rasomas valdžios valdininkų, kunigų, suilmeistrų etc. etc. Tarpu jų sądarbininkų yra nekursai ponas, vardas kurio visos Lietuvos inteligentams pažįstamas ir kuriam lietuviai turi būti dėkingi už daugelį bėdų, kurias jisai anksčiau užtrankęs yra. Teip tasai ponas p. Jankū į kalėjimą įgabeno, dra. Bruažį įgramzdino į bylą, jogei ir šiandien dar kentėti turi, o kaip girdėt ir prieš dabarnykštį „Varpo“ redaktorių denuncijaciją stengė.

„L. P.“ užsiima, kiek matyti, trukdymu, kaip galėdamas, tikrų lietuvininkų darbo, smelkimu Lietuvos judėjimo, trukdymu viešyimo Prūsų lietuvininkų su Didžiąja Lietuva ir pripildymu lietuvininkų vokiškos dvasės. Dėl darodymo paduodu įzymas vietas žodį į žodį: „Ar tie žmonės (rašėjai „Naujos Lietuvos Ceitungos“ ir Tilžės Keleivis) jau šiandien ne moka lietuviskai, ar jie ne vieni prieš karalių bei tėviskę (vokiškąją)? Yra tarp tų Ceitungų tokių, kurios vis kusina, vis kusina prieš valdžią, prieš konservatyvus, prieš vokiečius. Tai nelabai gražu . . .“ o toliaus: „ . . . mūsų Karaliaus valdo didelę Prūsų Karalystę, kurioj' pagal didžių didžiausią dalį vokiečių giminė gyvena, o tik mūsų Rytprūsų Lietuvos lietuvininkai . . .“ dar toliaus: „ . . . Todėl, kaip Vokietijos miescionys, mes ir tarp vokiečių rokuojamės, o ne viens mums te nesako Vokietija ne esanti mūsų tėviskė! Beje Prūsija ir Vokietija, tai iš tiesos mūsų tėviskė, o kas to užsigin, tas ne vienas mūsų Cesoriaus bei Karaliaus padonas ir tarnas . . .“

„Nauja Lietuvos Ceitunga“ ir „Tilžės Keleivis“ varo aštrią polemiką su „Lietuvos Pustu“. Ypačiai „N. L. C.“ išrodydama naujausius nesvarius pastelgimus konservatyvų partijos sanarių: Hammersteino prigavystes, Stöckerio intrigas, dvikovj (duole) Kotze-Šrader ir dvikovj (duole) Simmelfennig-Mantey, kuri pirm kelių metų Gastų apyrubėj' nusidavus buvo ir kurioj' Sekundantu Simmelfennig-gio, Pakalnės valsčiaus konservatyvų vadovo -- buvo Tilžės valsčiaus konservatyvų vadovas advokatas Meier; „Tilžės Keleivis“ būdamas rankoj' national-liberališko spaustuvininko negal iš tų faktų naudotis, ne national-liberalizmas nedaugką skiriasi nuo

konservatyvizmo; ūztatai „Tilzes Keleivis“ prisitaikydams prie dvasės savo skaitytoju vārtoja īsjuokimo ginklā.

Pat-liberališkoji Vokiška Ceitunga „Tilziter Allgemeine Zeitung“ ragina vokiecius-liberalus rupintis praplatinti „N. L. C.“ dēļai liberalizmo naudas. Privatiškai teip-pat girdēt daugelis balsu prieš „L. P.“, ir īpatingas daigtas, kad tarpū dievobaimingiausiju lietuviniku (surinkiminiuku) keliasi balsai prieš „L. P.“ uz „N. L. C.“ arba „T. K.“ „L. Paslas“ vėl, kiek īmānydamas skverbjasi ī lietuvinikus savatisku budu, teip-vienos baznyčios kunigas net nuo sakyklos (ambono) užprašē žmones īssirasyti „Lietuvos Paslā.“ Skaitytoju „L. Paslas“ vis-gi atras, ale kad daug blogo lietuvysteī padarytu, tai abejotina. Jau vis-gi galimā tvirtai sakyti, Prusu Lietuvoj lietuvyste tplyn žengesi īr tokiu budu trikdyti kaip konservatyvai užsimane šiandien per velai. *Jaanutis.*

Iš Amerikos.

Nebudamas aukšto mokslo, bet drīsiu pasidalinti žiniomis su „Varpo“ ir „Ukininko“ skaitytojais apie lietuvių krutėjimą Amerikoje, jei mano raštas turēs vertę užimti vietā laikraštyje. Berods, lietuvių Sūv. Vālstijose skaitoma yra ī 250000, kurie yra īssisklaistę po visas apygardas. Nors paminētas skaitlius yra gāna didelis, vienok tikro tautisko judėjimo — tarsi negirdėti. Tačiau, „Susivienijimas lietuvių katalikū Amerikoje“ buvo įgyjes daugel sanariu, bet per juokingā konstitucijā, kuri tūsus ne teip tikinčius atitolina, pradeda silpninėti. Vadovais yra kunigai, kuriems labjaus rupia „gešeftas“ ne kaip darbai lietuvystės, todėliai yra viltis, jogei laikni bēgant gali išnykti arba turētu buti naujai visai padirbta konstitucijā. Čion yra ir „L. Mokslo Draugystė“ su mažu skaitliumi sanariu, bet — beveik visi yra maž-daug apsisviete, bet toji draugystė budama be kapitolo teip-gi negali kę daug nuveikti. Priegtam randasi daugel īr kitokiū draugysčių su kitokiais mieriais, kaip stai: ligos pagelbos, apginėjai baznyčių arba kareivei, naikintojai bedievių ir tt. Baznyčių lietuviai turi įvalei, kurias perka, savo piningais o užrašinėja ant vyskupų svētimos genties, o mokslainės neturi nė vienos, nēsa mūsų lietuviams pirma rupi baznyčių statymas nē kaip mokslainiu, todėliai īr mūsų kunigėliai yra teip nutuke, nēsa jie čionais randa gerā pelnā. Laikraščiu Amerikoje īšeina net 8, īs kuriū 6 yra priedanga kunigijos, o 2 rėdomi progresiškoje dvasėje kaip antai „N. Gadyne“ Scrantone Pa. o „Kardas“ Baltimorē Md., bet vienas īr kitas vis-gi mažai te turi skaitytoju, nēsa

lietuviai beveik yra paskendę prietaruose, fanatizmo ir apie mokslā mažai rupinasi. Berods, yra ir mokintū vyrū, bet mažā dalelė; kaip antai žinomas visiems J. Andziulaitis, kuris kitkart karštai darbavosi dėl labo tėvynės, o kada pabaigē mokslā medecinos, tai atsivadė po įtekme kunigijos ir nenori vadintis lietuviu sakydamas: „kvailas buvau, kad dirbau dėl lietuvystės, už tai manę pradėjo tamsunai nekęsti per tai ir dabar mažā pelnā turiu, geriaus tylėti o bīznį (gešeftā) daryti“. Matote lietuviai kokius mes Amerikoje turime inteligentus! Nors ir daugiaus yra tokiū kę nedirba dėl gerovės lietuviū matydamas juos tamsybėje īs meilės pasišventimo, o už piningā gatavas savo brolius dar labiaus pasmerkti, vienok lietuviai nepaiso ant īsgamū Lietuvos, nēsa kožnas pažįsta vilkā avies kailyje.

Baltimore.

Budvietis.

Gromatnyčia.

p. *Budviečiui iš Baltimorės.* Tamistos korespondencijā atspaudiname Varpe ir Uk-ke. Meldžiame ir daugiaus rašyti.

p. *Bm.* Tamistos ištrauka iš lenkiško laikraščio „Przeł. Wszęchp.“ apie lietuviškā klausymā nebus talpinama, nēs buvo jau karta apie tai „Varpe“ rašyta.

p. *Apasčiui.* Bereikalo Tamista abejoji ar priima „Varpas“ kritikā nuomoniū „Varpe“ īkreikstū. Mes ne kunigai, kurie kaip ugnies bijasi kritikos. Mes rušcia kritika visados talpinsime ir busime labai Tamistai už ją dėkingi. Ak tik per kritikā ir gali īssiaiškinti nuomonē. Meldžiame rašykite ir prisiųskite.

Į mūs redakcijā atsuntė:

Sidaras (prenumerato)	37 rubl.
ir už knygutēs	5 „
Viktorija ant lietuvystės reikalū	8 „
Viso labo 50 rubl.	

Apgarsinimas.

Knygutė po užrašū

Trumpas aprašymas apie žemē,
arba žemrāsys (geografija), puslapiū 64, preke 10 kap.,
gaunama per

J. Lapinā, Tilžeje, Goldschmiedestr. 8.

Piningus ir laiškū ī Varpo (ir Ukininko) redakcijā slūnciant, reikla šitoksai adrēsus padėti: Hru. Dr. Bruazis, Tilsit, (Ostpreussen).

Turinys.

Dar apie īsgavimā nuo rusū valdžios lietuviško spaudos. *K. L.* — Socialistiška gospadorystė miestū valdžiose. *Miescionis.* — Keistūtis. (Tasa.) — Daktaras Tetzner'is Lietuvoje! *Dr. Basanavičius.* — Ruožai iš Lietuvos gyvenimo. *Nenuorama.* — Dar keletas žodziū apie čekū atgijimā. *P. Saknis.* — Korespondencija iš Petrapilės. *N.* — Margi paveikslėliai. *Satr. Rag.* — Nekrologas. *Svirplis.* — Iš Lietuvos: Petrapilė. *As. Naumiestis. Sl.* — Iš Prusu Lietuvos. *Jaanutis.* — Iš Amerikos. *Budvietis.* — Gromatnyčia. — Pakvitavojimai.